

Sammlaren

Tidskrift för forskning om
svensk och annan nordisk litteratur
Årgång 144 2023

I distribution:
Eddy.se

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Berkeley: Linda H. Rugg

Berlin: Stefanie von Schnurbein

Göteborg: Åsa Arping

Köpenhamn: Johnny Kondrup

Lund: Torbjörn Forslid

München: Joachim Schiedermaier

Oslo: Elisabeth Oxfeldt

Stockholm: Anna Albrektson, Thomas Götselius

Tartu: Daniel Sävborg

Umeå: Maria Jönsson

Uppsala: Torsten Pettersson

Zürich: Klaus Müller-Wille

Åbo: Claes Ahlund

Redaktörer: Ingeborg Löfgren (uppsatser) och Tim Berndtsson (recensioner)

Inlagans typografi: Anders Svedin

Bidrag till *Samlaren* insändes digitalt i ordbehandlingsprogrammet Word till info@svelitt.se. Konsultera skribentinstruktionerna på sällskapets hemsida innan du skickar in. Sista inlämningsdatum för uppsatser till nästa årgång av *Samlaren* är 15 juni 2024 och för recensioner 1 september 2024. *Samlaren* publiceras även digitalt, varför den som sänder in material till *Samlaren* därmed anses medge digital publicering. Den digitala utgåvan nås på: <http://www.svelitt.se/samlaren/index.html>. Sällskapet avser att kontinuerligt tillgängliggöra även äldre årgångar av tidskriften.

Svenska Litteratursällskapet tackar de personer som under det senaste året ställt sig till förfogande som bedömare av inkomna manuskript.

Svenska Litteratursällskapet PG: 5367–8.

Svenska Litteratursällskapets hemsida kan nås via adressen www.svelitt.se.

ISBN 978–91–87666–43–8

ISSN 0348–6133

Printed in Lithuania by
Balto print, Vilnius 2024

Från statarnas ombudsman till turist i prekariatet?

Om arbetarlitterära representationsmodeller

AV MAGNUS NILSSON

Under de senaste åren har så kallade *prekära förhållanden på arbetsmarknaden* – det vill säga förhållanden som utmärks av osäkerhet och utsatthet, exempelvis så kallat gig-arbete, tillfälliga och tidsbegränsade anställningar, samt svartarbete – ökat i Sverige.¹ Detta har ådragit sig stor uppmärksamhet, inte bara i samhällsdebatten, utan också i litterära sammanhang, där man bland annat diskuterat huruvida den litteratur som skildrar och kritiserar prekära arbetsförhållanden bör erkännas hemortsrätt i den arbetarlitterära traditionen.² Många kommentatorer – litteraturkritiker såväl som forskare – har besvarat frågan jakande.³ Som kommer att visas nedan har andra emellertid hävdat att åtminstone en del av denna litteratur närmast utgör arbetarlitteraturen motsats. Ytterligare andra har intagit en mellanposition och argumenterat för att den representerar en *förnyelse* av arbetarlitteraturen – det vill säga att den skiljer sig från äldre arbetarlitteratur men ändå kan placeras i den arbetarlitterära traditionen. Till den senare gruppen hör bland andra Jack Hildén, som formulerar sig på följande sätt i en artikel i *Aftonbladet*: ”Arbetarlitteraturen tycks alltid göra återkomst i Sverige, trots sin konstant starka ställning. Sedan Kristian Lundbergs *Yarden* har begreppet vidgats, eller kanske bearbetats till att främst avteckna [sic.] samtidens otrygga anställningar”.⁴ Liknande tankegångar har också uttryckts av Sara Meidell i *Västerbottens-Kuriren*:

Jodå, arbetarlitteraturen lever. Men den rör sig på en delvis ny arbetsmarknad, där proletariatet har blivit prekariatet och där fasta anställningar har ersatts av gigjobb.

Tre av senare års mer uppmärksammade skildringar från det nya arbetslivets Sverige är Daria Bogdanskas *Wage Slaves*, Tommy Sundvalls *På äventyr i senkapitalismen* och Anders Tegglunds *Cykelbudet*.⁵

I denna artikel kommer några samtida verk som skildrar prekära arbetsförhållanden att jämföras med äldre arbetarlitteratur, med särskilt fokus på förhållandet mellan författare och de arbetarkollektiv de skriver om och för. Syftet med detta är att presentera, diskutera och problematisera något jag kallar *arbetarlitteraturens biografiska representationsmodell*. Med denna beteckning vill jag ringa in den relativt vitt spridda tankemodell, enligt vilken arbetarlitteraturens politiska potential är avhängig att arbetarförfattarna har en stark biografisk koppling till de arbetarkollektiv de skildrar. Som

kommer att visas nedan är det ofta med utgångspunkt i denna modell som olika kommentatorer hävdar att litterära skildringar av samtida, prekära arbetsförhållanden inte skulle höra hemma i arbetarlitteraturen.

Den kritik jag riktar mot arbetarlitteraturens biografiska representationsmodell är såväl teoretiskt som historiskt grundad. Med utgångspunkt i den marxistiska distinktionen mellan klass *i sig* och klass *för sig* argumenterar jag för att det så kallade prekariatet inte utvecklat något gemensamt levnadssätt, eller något klassperspektiv, som författarna kan dela. Detta förhållande tematiseras i flera samtida litterära skildringar av prekära arbetsförhållanden, och dessa kan därför läsas som implicit kritik av arbetarlitteraturens biografiska representationsmodell. Vidare visas att denna modell vilar på en falsk bild av den arbetarlitterära traditionen; äldre arbetarförfattare har nämligen långt ifrån alltid haft en så stark biografisk förankring i arbetarklassens livsvärld som kritiker och litteraturforskare vanligen antar (och som arbetarförfattarna själva ibland velat ge sken av). Däremot har de ofta, genom sin delaktighet i arbetarrörelsen och dess litterära liv, haft en ideologisk/politisk samhörighet med denna klass. Även många av de samtida författare som skildrar det så kallade prekariatet har politiska kopplingar till de kollektiv de skriver om, i form av engagemang i organisationer som kämpar mot prekära arbetsförhållanden. Därför argumenterar jag för en omformulering av arbetarlitteraturens biografiska representationsmodell så att i den högre utsträckning fokuserar på författarnas ideologiska, snarare än biografiska, förankring i ett arbetarkollektiv.

Arbetare eller turist?

Om arbetarlitteraturens biografiska representationsmodell

Två av de mest uppmärksammade litterära skildringarna av prekära arbetsförhållanden i den svenska samtidslitteraturen är Kristian Lundbergs *Yarden* (2009) och Anders Teglund's *Cykelbudet* (2021). Båda bygger på författarnas egna erfarenheter av sådant arbete. I *Yarden* berättar Lundberg om sina upplevelser av att arbeta som bemanningsanställd, mestadels i Malmö hamn. *Cykelbudet* handlar om Teglund's erfarenheter av att arbeta som just cykelbud för ett så kallat plattformsföretag i Göteborg under coronapandemin.

Som påpekats ovan anser Sara Meidell att *Cykelbudet* hör hemma i den arbetarlitterära traditionen. Samma kategorisering gör även bland andra Rasmus Landström och Elin Swedenmark.⁶ Men det finns också kritiker som är av en helt annan uppfattning.

Flera av dem som recenserade *Cykelbudet* betonade att Teglund har relativt begränsade erfarenheter av det arbete han skildrar och kritiserar.⁷ En av dem – Lars Henriksen – tog rent av detta som utgångspunkt för en ganska våldsamt attack på Teglund. I en artikel i *Göteborgs-Posten* beskrev han *Cykelbudet* som en "Wallraff light" och pla-

cerade den i ”en lång tradition med George Orwell och Ester Blenda Nordström som kända namn, där skribenter stiger nedåt i samhället för att skriva för andra medlemmar av den bildade medelklassen”.⁸

Henriksson kritiserar alltså Teglund för att inte vara tillräckligt väl förankrad i det arbetarkollektiv han skriver om. Denna fråga ådrar sig ofta uppmärksamhet i diskussioner om litteratur som skildrar det så kallade prekariatet. En del litteraturforskare understryker exempelvis att författarna oftast står litet utanför kollektivet, men att det kan vara en nödvändig förutsättning för att de som arbetar under prekära förhållanden ska kunna representeras litterärt, eftersom de av olika anledningar anses vara oförmögna att skildra sig själva.⁹ Snarlika frågor om författarnas förhållande till de arbetarkollektiv de beskriver har också varit centrala i akademiska och litteraturkritiska diskussioner om arbetarlitteratur i olika kontexter under mer än ett århundrade.¹⁰

Detta intresse för författares relationer till de klasser de skriver om hänger samman med att klasserfarenheter, som framhållits av Patrick Eiden-Offe, inte är individuella. Den som utger sig för att vara språkrör för en klass måste därför kunna legitimera detta påstående.¹¹ Beträffande den svenska arbetarlitteraturen har legitimeringen vanligen skett genom hänvisningar till författarens biografi – arbetarlitteraturen har mestadels definierats som en litteratur *av* (men också *om* och *för*) arbetare och epitetet arbetarförfattare har oftast reserverats för författare med en solid biografisk förankring i arbetarklassen.¹²

Enligt Lars Furuland, som utarbetat den mest inflytelserika definitionen av den svenska arbetarlitteraturen, utmärks denna visserligen inte främst av att den är skriven av arbetare, utan av dess ”ideologiska förankring” i arbetarklassen och arbetarrörelsen, men i allmänhet har författarnas proletära biografier setts som garantin för denna förankring.¹³ Ett tidigt och paradigmiskt exempel finner man i en artikel av Hjalmar Branting från 1903 om kampdiktaren Karolus (pseudonym för K. J. Gabrielson). Branting betonar där betydelsen av Karolus proletära klassbakgrund och hyllar honom som ”i vårt land den förste arbetare, som utan att gå ifrån sin klass [...] nådde fram till ett herravälde över formen och en omfattning i produktionen, som tillförsäkrar honom en plats i tidens litteratur”.¹⁴ Tack vare sin klassbakgrund, menar Branting, kunde Karolus förstå arbetarna på ett sätt som var omöjligt för borgerliga författare, hur politiskt radikala de än var. Därmed kunde han också företräda dem politiskt. Enligt Branting gäller nämligen Marx tes att “[a]rbetarklassens frigörelse måste vara dess eget verk” inte bara på politikens område utan ”även i litteraturen”.¹⁵

Henrikssons kritik av Teglund bygger på snarlika idéer. Precis som Branting understryker han betydelsen av att författare har förstahandserfarenheter av villkoren i de kollektiv de skildrar. Exempelvis hävdar han att ”den speciella samhörighet som kan gro ur gemensamma erfarenheter kräver tid för att växa fram och är inget en turist blir

del av”.¹⁶ Precis som Branting lutar han sig också mot den marxistiska idén att politisk frigörelse inte kan uppnås via ombud. Det kommer till särskilt tydligt uttryck i slutordet till en av hans artiklar om Teglund och *Cykelbudet*: ”Även om behovet av solidaritet är starkare ju mer osäkra jobb vi har kan befrielsen bara vara vårt eget verk”.¹⁷ När Henriksson beskriver Teglund som en medelklass turist i det arbetarkollektiv han skildrar innebär det därför – åtminstone implicit – att han placerar Teglund utanför den arbetarlitterära traditionen.

Denna kontinuitet mellan Branting och Henriksson visar att vad jag kallar arbetarlitteraturens biografiska representationsmodell – föreställningen att författarens biografiska förankring i arbetarklassen är en förutsättning för att hen ska kunna företräda densamma – har en lång historia i svensk litteraturkritik.¹⁸

Teglunds svar på Henrikssons kritik präglades av en viss ambivalens till idén om att den som skildrar ett arbetarkollektiv måste vara fast förankrad i detsamma. Å ena sidan framhöll han att han faktiskt har ganska omfattande erfarenheter av att arbeta under prekära förhållanden. Exempelvis underströk han att han som kulturarbetare är van vid att frilansa, ta tillfälliga uppdrag och arbeta i tidsbegränsade projekt. Han påpekade också att han har en hel del gemensamt med många av dem han arbetade tillsammans med som cykelbud, exempelvis vad gäller utbildningsbakgrund. Detta tyder på att Teglund själv tillmäter förankring i arbetarkollektivet viss betydelse. Å andra sidan medgav han att han i vissa avseenden var en outsider bland gig-arbetarna, bland annat eftersom de flesta av dem hade utländsk bakgrund och (därför) saknade röst i offentligheten. Detta medgivande gjordes dock utan att Teglund för den skull accepterade Henrikssons tes att skildringen av gigarbetarna i *Cykelbudet* därför skulle bli politiskt irrelevant.¹⁹

Liknande tankar uttrycks i *Cykelbudet*. När berättaren där diskuterar sina planer att börja arbeta som cykelbud understryker han exempelvis att han är i behov av pengar. Han har också (rämligen vaga) planer på att skriva om sina erfarenheter, men hans främsta motiv är behovet av ökad inkomst.²⁰ Alltså betonar han att han blev cykelbud av ekonomisk nödvändighet, och därmed att han inte är någon skrivande turist bland gig-arbetarna. Vidare uttrycker han sig kritiskt mot andra som skriver om gig-arbete utan att ha omfattande erfarenheter av det. Bland annat instämmer han i en arbetskamrats kritik av en journalist som wallraffat som cykelbud:

I mean... några veckor på sommaren i Malmö? Jag vet inte. Malmö är platt. Det är sommar. Enklaste tiden att jobba.

En tillfredställande känsla sprider sig i min kropp.²¹

Berättaren i *Cykelbudet* tycks alltså instämma i idén att det är svårt för dem som inte haft långvariga erfarenheter av ett arbete att skriva om det. Men han menar också att

han själv haft sådana erfarenheter, både som cykelbud i det blöta, blåsiga och kalla Göteborg och när han arbetat som frilansande entreprenör i kultursektorn. Emellertid lyfter han även fram att de saker som faktiskt skiljer honom från många andra cykelbud gör det svårt för honom att skriva om dem. Ett exempel på det hittar man i skildringen av hans första dag på jobbet:

Om jag ska skriva något om arbetet borde jag nog dröja mig kvar, prata med någon, allra helst de utländska männen, men jag vet inte, det känns som att det är långt till dem. Bara att få ögonkontakt och hälsa på varandra hade varit att bryta en barriär. Som jag inte lyckades med.²²

Detta kan läsas som att Teglund instämmer i att det är svårt att skildra ett arbetarkollektiv man inte själv är väl förankrad i. I sitt svar på Henrikssons kritik i *Göteborgs-Posten* vänder han sig dock explicit emot idén att gig-arbete endast skulle kunna skildras av typiska gig-arbetare, med hänvisning till att dessa ofta har svårt att göra sina röster hörda.²³ Detta innebär att Teglund åtminstone i någon utsträckning kritiserar idén att författare som skildrar arbetarkollektiv måste ingå mer eller mindre organiskt i dessamma. Kanske är det också eftersom denna idé varit så viktig i diskussioner om arbetarlitteraturen som berättaren i *Cykelbudet* är skeptisk till att beskrivas som "[a]rbetarskildrare".²⁴

Henrikssons kritik av *Cykelbudet* påminner en hel del om den som några kritiker riktade mot Kristian Lundbergs *Yarden* ett årtionde tidigare. Publiceringen av den romanen, och det faktum att dess författare tilldelades Ivar Lo-Johanssons personliga pris 2010, medförde att Lundberg kom att lyftas fram som en av Sveriges, eller rent av Nordens, mest betydande arbetarförfattare, såväl av litteraturkritiker som av forskare i litteraturvetenskap.²⁵ Inte sällan gick denna kategorisering hand i hand med ett betonande av att även om Lundberg hade en lång och framgångsrik karriär som poet och kritiker bakom sig, så var han inte desto mindre osedvanligt väl förankrad i den värld av prekärt arbete som han skrev om i *Yarden*. Kritikern Peter Viktorsson underströk exempelvis att Lundberg skildrade *Yarden* "inifrån" och att det gjorde det möjligt för honom att ge röst åt "ett namnlöst kollektiv, en brokig samling människor med otacksamt slitgöra och låg lön som gemensam nämnare".²⁶ Ett annat exempel hittar man i Jens Liljestrands recension av *Yarden*, som bland annat publicerades i *Trelleborgs Allehanda*:

Det är i många stycken en stark berättelse om det moderna låglöneproletariatets villkor, påminnande om Günter Wallraffs "Längst därnere". Men Lundberg har inte dragit på sig blåstället för att wallraffa utan för att det är hans enda alternativ. Utan ens en gymnasieutbildning, djupt skuldsatt och med svag förankring i [sic.] arbetsmarknaden – för den så sent som 2005 Augustynominaerade författaren blir "Yarden" den enda inkomstmöjligheten.²⁷

Viktorssons och Liljestrands recensioner av *Yarden* bygger alltså på samma premisser som den kritik som Henriksson senare skulle komma att rikta mot Teglund, nämligen att det är viktigt att författare är väl förankrade i de arbetarvärldar de skildrar. Både Liljestand och Henriksson lyfter också fram Wallraff som exempel på en författare som inte levt upp till detta krav.

Medan Viktorsson och Liljestrand ansåg att Lundbergs förankring i arbetarkollektivet på *Yarden* var stark, menade andra kritiker emellertid att den var svag. Exempelvis hävdade Marcus Larsson i *LO-Tidningen* att Lundberg var en ”turist” i det så kallade prekariatet och att han därför inte kunde förstå det.²⁸ Liknande idéer fördes också fram av Lorena Toro Meneses i *Helsingborgs Dagblad*. Hon jämförde Lundberg med Maja Ekelöf och kom fram till att de var helt olika. Enligt Toro Meneses medförde det faktum att Ekelöf ”själv upplevt” det hon berättade om i *Rapport från en skurhink* (1970) att verket laddades med ”ett enormt autentiskt kapital” som *Yarden* saknade:

Ett autentiskt tillstånd uppstår när en individ har bestående erfarenhet av ett fenomen. Läsaren förenar sig med författarens självupplevda erfarenheter. [— —]

Tolv månader på *Yarden* eller enstaka extraknäck gör det svårt att injicera skildringen av kroppsarbetet med en dos autenticitet.²⁹

På grund av denna föregivna brist på ”autenticitet”, som alltså skulle bero på att författaren inte varit tillräckligt väl förankrad i det arbetarkollektiv han skildrat, hävdade Toro Meneses att epitetet ”arbetarroman” inte bör användas om *Yarden*. Även Larssons och Toro Meneses kritik av Lundberg utgår därmed från samma premisser som den Henrikssons riktade mot Teglund. Att de använder Wallraff som negativt exempel och beskriver Teglund som en litterär turist innebär dessutom att kritiken också uttrycks på ett mycket snarligt sätt. Såväl försvarare som kritiker av Lundbergs skildring av prekära arbetsförhållanden tycks alltså, implicit, omfatta arbetarlitteraturens biografiska representationsmodell.

Lundbergs svar på kritiken påminner om den som Teglund skulle komma att ge uttryck för tio år senare. Exempelvis understryker även han att han inte kroppsarbetat för att samla erfarenheter att skriva om, utan för att han varit tvungen. I förordet till en utgåva av *Yarden* från 2015 skriver han att han från början inte hade någon som helst avsikt att skriva om sitt arbete.³⁰ Samma sak hävdar också berättaren i *Yarden*, som betonar att han arbetar under prekära förhållanden för att han inte har några andra försörjningsmöjligheter: ”Jag är här för att jag behöver pengarna. Jag är pank. Fattig. Noll kronor”.³¹ Samtidigt som Lundberg förnekar att han skulle vara en turist i det arbetarkollektiv han skildrar understryker han emellertid – återigen, precis som Teglund och berättaren i *Cykelbudet* – att han inte är någon typisk medlem i det. Till exempel betonar berättaren i *Yarden* att det faktum att han är svensk är något som gör honom näst

intill unik, vilket även lyfts fram av Åsa Arping i en analys av romanen.³² Berättaren poängterar också att han inte kan tala för alla sina arbetskamrater: ”inte kan jag berätta allas historia? Nej, sannerligen inte. Jag berättar min.”³³

Denna ambivalens i förhållande till idén att författare måste vara väl förankrade i de arbetarkollektiv de skildrar skulle kunna tolkas som att Lundberg placerar sig utanför den arbetarlitterära traditionen. Men hans relation till arbetarlitteraturen var mer komplex än så. Ibland accepterade han att kallas arbetarförfattare, eller gjorde rent av anspråk på identiteten, exempelvis genom att gå med i Föreningen Arbetarskrivare. Vid andra tillfällen ställde han sig avvisande till epitetet.³⁴ I *Yarden* finner man åtskilliga referenser till arbetarlitteratur – inte minst till Ivar Lo-Johanssons statarskildringar – men berättarens hållning till denna litteratur är långt ifrån entydig. Framför allt tycks han anse att även om arbetarlitteraturen en gång varit väldigt viktig, så är den i behov av förnyelse om den ska kunna vara relevant i dagens samhälle.³⁵

Teglunds och Lundbergs skildringar av det så kallade prekariatet har alltså kritiserats med utgångspunkt i att författarna inte skulle vara tillräckligt väl förankrade i de arbetarkollektiv de skriver om. Eftersom detta utgör ett brott med arbetarlitteraturens biografiska representationsmodell – en modell som, vilket jag visat ovan, omfattas av många i kritikerkåren, åtminstone implicit – har några kommentatorer hävdad att *Yarden och Cykelbudet* inte bör inkluderas i den arbetarlitterära traditionen.

Både Teglund och Lundberg har uttryckt ambivalens i förhållande till denna kritik. Å ena sidan har de ansträngt sig för att visa att de inte varit några ”turister” i det så kallade prekariatet. Å andra sidan har de hållit med om att de inte är några fullt ut typiska representanter för detta kollektiv, något som kan göra det svårt för dem att representera det i dess helhet. Samtidigt hävdar båda att deras skildringar ändå kan vara politiskt värdefulla. Detta innebär att deras verk också kan läsas som implicita utmaningar av arbetarlitteraturens biografiska representationsmodell.

Författare, klasser, medvetande

Såväl Lundberg som Teglund hävdar att en av svårigheterna med att representera det så kallade prekariatet är att det inte utgör någon homogen grupp, utan genomkorsas av exempelvis etniska skiljelinjer. Detta pekar i samma riktning som Guy Standings tes i *The Precariat. The New Dangerous Class* (ursprungligen publicerad 2011, reviderad utgåva 2014), nämligen att detta kollektiv inte utgör någon *klass för sig*.³⁶

Begreppet *klass för sig* används av Marx i *Filosofins elände* (1847) för att beskriva sociala grupper som inte bara delar vissa livsvillkor och har gemensamma ekonomiska intressen – vilket skulle göra dem till en *klass i sig* – utan också har utvecklat en gemensam identitet eller ett gemensamt medvetande och organiserat sig politiskt för att till-

varata sina intressen.³⁷ Distinktionen mellan klass i sig och klass för sig diskuteras också i samband med Marx analys i *Louis Bonapartes adertonde brumaire* (1852, hädanefter: *Brumarie*) av de självägande bönderna i artonhundratalets Frankrike:

Småbönderna utgör en oerhörd massa, vars medlemmar lever under samma förhållanden men utan att komma i mångsidig beröring med varandra. Deras produktionssätt isolerar dem från varandra i stället för att bringa dem att umgås med varandra. [...] För så vitt miljoner familjer lever under ekonomiska existensbetingelser, som skiljer deras levnads-sätt, deras intressen och deras bildning från de andra klassernas och ställer dem i fiendligt förhållande till dessa, bildar de en klass. För så vitt det endast finns ett lokalt samband mellan småbönderna, för så vitt inte överensstämmelsen i deras intressen skapar någon gemenskap, någon nationell förbindelse och någon politisk organisation bland dem, bildar de inte någon klass. De är därför ur stånd att i sitt eget namn göra sitt klassintresse gällande, vare sig genom parlamentet eller genom ett konvent. De kan inte representera sig själva, de måste representeras.³⁸

Dessa småbönder är alltså en klass *i sig* eftersom de delar ”ekonomiska existensbetingelser” som ger upphov till ”intressen” som står i konflikt med andra klassers. Samtidigt är de inte någon klass *för sig* eftersom de saknar en i dessa intressen grundad ”gemenskap” eller ”politisk organisation”. Därmed skiljer de sig från arbetarna, som – vilket Marx understryker i *Filosofins elände* – i kampen mot bourgeoisien lyckas bli en klass även i det andra avseendet:

De ekonomiska förhållandena har till en början förvandlat massan av befolkningen till arbetare. Kapitalets välde har för dem skapat en gemensam situation, gemensamma intressen. Så är denna massa gentemot kapitalet redan en klass, ehuru ännu inte för sig själv. I kampen [...] samlas denna massa, konstituerar sig som klass för sig själv. De intressen den försvarar blir klassintressen.³⁹

De som arbetar under prekära förhållanden i dagens Sverige påminner mer om de småbönder Marx diskuterar i *Brumaire* än om de arbetare han beskriver i *Filosofins elände*. Samtidigt som de delar vissa ”ekonomiska existensbetingelser” – framför allt i form av den otrogghet på arbetsmarknaden som enligt Standing konstituerar dem som en klass *i sig* – saknar de såväl gemensam identitet som egna politiska organisationer, och därför är de inte någon klass *för sig*.⁴⁰

Enligt Marx är en av anledningarna att småbönderna i Frankrike på 1800-talet inte lyckas bli någon klass för sig att deras ”produktionssätt isolerar dem från varandra”. Samma sak gäller många av dem som idag har korta eller tillfälliga anställningar. I *Cykelbudet* illustreras att detta kan vara ett hinder för framväxten av sådant som gemenskap och kollektiv identitet. Trots att berättaren ständigt stöter på andra cykelbud på stadens gator känns det inte som att de utgör något kollektiv: ”Vi nickar åt varandra

men inte mer än så”.⁴¹ Han noterar också att det är få som identifierar sig med eller känner stolthet över sitt arbete: ”buden kommer aldrig att uppnå samma yrkesstolthet som exempelvis hamnarbetare eller metallare. De flesta har något annat i sikte, detta är bara en tillfällig anhalt tills deras egentliga karriär ska ta fart”.⁴² Detta gäller även berättaren, som inte har några planer på att överge sin karriär som musiker och förläggare för att bli cykelbud på heltid, utan bara försöker klara sig genom den yrkesmässiga kris som utlösts av coronapandemin.

Det faktum att det så kallade prekariatet inte är någon klass *för sig* innebär, hävdar jag, en utmaning mot arbetarlitteraturens biografiska representationsmodell. Detta eftersom det betyder att det helt enkelt inte finns särskilt mycket för författarna att vara förankrade i: ingen arbetsgemenskap, ingen kollektiv identitet, inga organisationer etc. Samma faktum innebär emellertid att det blir tämligen enkelt att besvara frågan om hur den litteratur som skildrar prekära arbetsförhållanden skulle kunna bidra till kampen mot desamma; den kan bidra genom att medverka till att de som arbetar under sådana förhållanden formeras som en klass *för sig*. Exempelvis kan den visa att de, bortom allt som eventuellt skiljer dem åt, förenas av att de delar vissa ekonomiska existensvillkor och därmed har gemensamma politiska intressen.⁴³ Som Standing skriver i *A Precariat Charter* (2014) gäller den första striden för det så kallade prekariatet erkännandet att det alls finns till: ”It is about recognizing the existence of a distinctive social group, and feeling that one can be part of it, without shame and with some pride. [...] [T]he emerging class must forge a distinctive social identity, to create the basis for collective action”.⁴⁴

Ambitionen att bidra till skapandet av klassmedvetande är dock inte något som skiljer de samtida skildringarna av prekära arbetsförhållanden från äldre arbetarlitteratur. Tvärt om är den något som förenar arbetarförfattare av olika slag i den heterogena svenska arbetarlitterära traditionen. Detta har inte minst framhållits av Beata Agrell, som argumenterat för att denna tradition bäst förstås som ”ett öppet och rörligt nätverk” av texter vars främsta funktion ofta varit att synliggöra samhällets ”klasskarakter”.⁴⁵ Att göra klasssamhället synligt innebär, bland annat, att man gör det möjligt för arbetare att utveckla klassmedvetande.

Som visats av Brigitte Mral hade många av de tidiga arbetardiktarna explicita ambitioner att få arbetare att anta en proletär identitet med utgångspunkt i arbetarrörelsens politiska ideologi.⁴⁶ Detta framhölls också som ett ideal av många av den tidiga arbetarrörelsens viktigaste litteraturkritiker. I C. N. Carlesons förord till den postuma utgåva av Karolus lyrik som den socialdemokratiska partistyrelsen publicerade 1903 hyllas poeten exempelvis för att han inte bara försökt avbilda arbetarklassen, utan också visat på dess möjligheter att ”samlas och ordna sig, att vidga sin ring till en mäktig faktor i en stor, omfattande, mångsidig kulturutveckling”, det vill säga att formeras som

en klass för sig genom arbetarrörelsen.⁴⁷ Även arbetarförfattare ur senare generationer har försökt bidra till framväxten av klassmedvetande inom arbetarklassen. Agrell har exempelvis visat att centrala representanter för det tidiga 1900-talets svenska arbetarlitteratur som Karl Östman och Maria Sandel hade sådana ambitioner.⁴⁸ Och det hade även många av de viktigaste arbetarförfattarna under senare perioder. Under decennierna efter andra världskriget, då många inom arbetarrörelsen hävdade att klassmotsättningarna i Sverige övervunnits, insisterade exempelvis arbetarförfattare som Stig Sjödin och Folke Fridell i sina verk på att Sverige fortsatt var ett kapitalistiskt klassamhälle där arbetarnas intressen var motsatta kapitalets.⁴⁹ Även om den svenska arbetarklassen nu i allra högsta grad var en klass för sig, försökte arbetarförfattare alltså bidra både till att göra fler arbetare klassmedvetna och till att ge deras medvetande en speciell inriktning (i Sjödens och Fridells fall en marxistisk sådan).⁵⁰

Den möjliga politiska funktionen att främja klassmedvetande är alltså inte något som skiljer dagens skildringar av prekära arbetsförhållanden från äldre arbetarlitteratur. Däremot verkar författare som Lundberg och Teglund stå i en delvis annorlunda relation till de arbetare de skildrar än äldre tiders arbetarförfattare. Medan arbetarförfattare tidigare ofta skrev *inifrån* en redan formerad klass *för sig* skriver Teglund och Lundberg (och andra samtida författare som skildrar prekärt arbete) om och för arbetare som *inte* utgör någon sådan klass *för sig*. Därmed kan deras skildringar inte präglas av samma slags inifrånperspektiv: ett sådant *för sig*-perspektiv är helt enkelt inte uppriktat än.

Utöver detta kan det även finnas anledning att ifrågasätta den idé om de äldre arbetarförfattarnas inifrånperspektiv som arbetarlitteraturens biografiska representationsmodell vilar på. Långt ifrån alla kanoniserade svenska arbetarförfattare har nämligen haft en fullt så stark förankring i arbetarklassen som olika kommentatorer (och åtminstone några av arbetarförfattarna själva) velat ge sken av.⁵¹ Inte ens Karolus, som alltså av Branting beskrevs som en arketypisk arbetarskald i kraft just av sin starka biografiska förankring i arbetarklassen, hade en så entydigt proletär bakgrund som man kan tro. Visserligen växte han upp i ett fattigt arbetarhem och inledde sitt yrkesliv som grovarbetare (efter att först ha varit springpojke), men efter hand kom han att ägna sig allt mer åt diktning och journalistik och redan i 30-årsåldern började han arbeta som redaktör och redaktionsmedlem för arbetarrörelsetidningarna *Folkviljan* och *Social-Demokraten*.⁵²

Några av de arbetarförfattare som i början av 1900-talet ådrog sig uppmärksamhet även utanför arbetarrörelsen kan betecknas som skrivande arbetare. Det gäller exempelvis Sandel och Östman som försörjde sig som trikåstickerska respektive brädgårdsarbetare. Ändå fanns det sådant som skilde ut dem från arbetarkollektivet. Sandel, som var hörsel- och synskadad, levde exempelvis ett tillbakadraget liv och arbetade dess-

utom i hemmet. Alltså kan hon inte betraktas som särskilt väl förankrad i något arbetande kollektiv. Från och med bokdebuten tycks hon också ha kunnat försörja sig huvudsakligen genom sitt skrivande samt genom stipendier från bland annat Samfundet De Nio, regeringen och Bonniers stipendiefond.⁵³ Andra arbetarförfattare från perioden hade en ännu svagare förankring i arbetarklassens livsvärld. Martin Koch beskrivs exempelvis av Lo-Johansson som en av den svenska arbetarlitteraturens ”centralgestalter”, samtidigt som det påpekas att han ”var född i en småborgerlig familj”.⁵⁴

De så kallade 30-talisterna skilde sig visserligen från de flesta borgerliga författare genom sin avsaknad av formell utbildning, men deras proletära erfarenheter var inte alltid särskilt omfattande. Det gäller till och med den kanske mest profilerade arbetarförfattaren bland dem: Ivar Lo-Johansson. Även om han gått till historien som ”statarernas ombudsman i dikten” var han faktiskt aldrig själv statare – hans föräldrar hade varit det, men när Lo-Johansson föddes hade de lyckats bli till torpare, vilket representerade ett inte obetydligt socialt avancemang.⁵⁵ Hans erfarenheter av kroppsarbete var också begränsade. Visserligen prövade han på att arbeta som bland annat stenhuggare och brevbärare (vilket han skrivit utförligt om i sina självbiografiska romaner) men redan vid unga år blev journalistiken och författandet hans huvudsakliga sysselsättningar. När han skulle skriva den sista av sina statarromaner – *Traktorn* (1943) – blev han därför tvungen att göra omfattande research om modernt lantarbete.⁵⁶ Till skillnad från många av dem som idag skriver om prekärt arbete nöjde han sig dock med teoretiska studier.

Även Maja Ekelöf, som ofta anses vara en av de mest proletära representanterna för 1970-talets nya arbetarförfattare – och som av Toro Meneses alltså lyfts fram som exempel på en författare som står i det autentiska förhållande till arbetarklassen som hon kritiserar Lundberg för att sakna – var faktiskt långt ifrån så väl förankrad i arbetarklassen som vanligen antas. Som påpekas i Nina van den Brinks biografi *Jag har torikat nog många golv* (2022) hade hon nämligen borgerlig familjebakgrund.⁵⁷

Intressant nog skulle man faktiskt kunna hävda att Teglund, Lundberg och andra samtida skildrare av prekära arbetsförhållanden är *bättre* förankrade än många äldre arbetarförfattare i de arbetarkollektiv de skriver om. Inte minst tycks de ofta ha större personlig erfarenhet av det *arbete* de beskriver. Man skulle också kunna hävda att de i högre utsträckning delar sociala och ekonomiska villkor med de arbetare de skildrar. När Karolus blev tidningsredaktör och Lo-Johansson framgångsrik romanförfattare innebar det i allra högsta grad att de avlägsnade sig från de arbetarvärldar de vuxit upp i. Lundbergs författarkarriär resulterade däremot inte i att han för alltid kunde lämna kroppsarbetets värld. För Teglund innebar det faktum att han var musiker och entreprenör i kulturbranschen inte nödvändigtvis att han åtnjöt bättre ekonomiska villkor än en gig-arbetare. När covidpandemin fick luften att gå ur kulturbranschen visade det

sig rent av att han kunde tjäna mer pengar som cykelbud. En annan samtida skildrare av prekära arbetsförhållanden, Pelle Sunvisson, har hävdad att han tjänade mer på att arbeta under cover som papperslös migrantarbetare för att göra research för sina romaner än på att skriva dem.⁵⁸ Alltså skulle den som hävdar att det är viktigt att författare är väl förankrade i de arbetarkollektiv de skildrar mycket väl skulle kunna framhålla Teglund och andra samtida skildrare av prekära arbetsförhållanden som goda exempel, snarare än som avvikare från arbetarlitteraturens biografiska representationsmodell.

Social eller ideologisk förankring?

Att dessa författare faktiskt passar ganska väl in i arbetarlitteraturens biografiska representationsmodell, skulle för all del kunna anföras som argument för modellens relevans i samtiden. Samtidigt finns det anledning att problematisera denna modell, inte minst eftersom den – som visats ovan – inte alltid tycks vara fullt ut tillämpbar ens i analysen av äldre, kanoniserad, arbetarlitteratur. En sådan problematisering skulle kunna ta sin utgångspunkt i en fördjupad analys av hur klasser *för sig* konstitueras.

Idealtypiskt kan begreppet *klass i sig* ses som en beteckning på en grupp som konstitueras med utgångspunkt enbart i delade ekonomiska livsvillkor och intressen, oavsett om de som ingår i klassen har någon social eller kulturell gemenskap. Det innebär att människor skulle kunna utgöra en klass i sig utan att vara medvetna om det. I *Kapitalet* beskriver Marx exempelvis hur en lärare i en privat skola lever under samma ekonomiska villkor som en arbetare i en korvfabrik, eftersom båda producerar merarbete som approprieras av kapitalister som profit:

Om vi tillåter oss att välja ett exempel utanför den materiella produktionens område, kan vi säga att en lärare är en produktiv arbetare, om han inte endast bearbetar barnasinnen utan arbetar ut sig för att berika en företagare. Att denne har placerat sitt kapital i en lärofabrik i stället för i en korvfabrik, har ingen betydelse. Begreppet produktiv arbetare omfattar inte endast ett bestämt förhållande mellan verksamhet och nyttoeffekt utan också ett säreget, historiskt utvecklat, samhälleligt produktionsförhållande, som binder arbetaren vid uppgiften att omedelbart föröka kapitalet. Att vara en produktiv arbetare är därför ingen lycka utan en olycka.⁵⁹

I detta exempel antyds att en privatanställd lärare och en fabriksarbetare skulle ingå i samma klass i sig eftersom de har samma ekonomiska livsvillkor och därmed samma intressen i förhållande till kapitalet. Huruvida de själva, eller någon annan, är medvetna om detta förhållande är i sammanhanget irrelevant, eftersom en klass i sig är en objektiv, ekonomisk kategori. En klass för sig är däremot idealtypiskt en grupp som hålls samman av en medvetenhet om de ekonomiska intressen som medlemmarna har

gemensamt och av en politisk organisering för att ta tillvara dessa intressen. Det var detta som småbönderna i Frankrike saknade, men som arbetarklassen utvecklade under 1800-talet och 1900-talet.

Enligt Marx kommer de grupper som utgör klasser i sig med tiden att bli medvetna om detta och utvecklas till klasser för sig. I *Brumaire* skriver han exempelvis om hur det

[p]å grundvalen av de olika egendomsformerna, på grundvalen av de sociala existensbetingelserna reser sig en hel överbyggnad av olika och egendomligt utformade förnimmelser, illusioner, tänkesätt och livsåskådningar. Hela klassen skapar och utformar dem med utgångspunkt från sina materiella grundvalar och de motsvarande samhälleliga förhållandena.⁶⁰

I *Kommunistiska manifestet* argumenterar Marx och Engels också för att koncentrationen av arbetarna i allt större massor i fabriker och arbetarstadsdelar, och det faktum att deras livsvillkor och intressen blir allt mer likartade, med nödvändighet kommer att leda till att de blir en klass för sig som självmedvetet tar upp kampen mot kapitalet.⁶¹ Med andra ord verkar klassformering för Marx vara en process av kvantitativa förändringar som till slut slår över en kvalitativ dito, åtminstone beträffande arbetarklassens formering som en klass för sig.

Det finns dock mycket som talar emot denna teori – det vill säga teorin att klasser för sig är produkter av ett medvetande som växer fram ur en gemensam kultur som i sin tur är en determinerad överbyggnad på en bas av bestående av ekonomiska intressen.⁶² Alla verkligt existerande arbetarrörelser – som utgör de historiska manifestationerna av arbetarklassen som en klass för sig – har exempelvis omfattat arbetare från olika branscher och regioner, av olika kön och generation, med olika religioner etc. Dessa arbetarklasser har alltså varit heterogena beträffande såväl ekonomiska existensvillkor som kulturell profil. Dessutom har inte alla som skulle kunna räknas till arbetarklassen i sig kommit att inkluderas i dess politiska organisationer (dvs. i klassen för sig). Lärare i privata skolor har exempelvis mestadels stått utanför arbetarrörelsen, trots att de enligt Marx har samma ekonomiska intressen som fabriksarbetarna, liksom grupper av arbetare som av till exempel religiösa eller kulturella skäl ställt sig utanför eller exkluderats från denna rörelse. Som påpekats av Patrick Eiden-Offe utgör dessutom dagens situation – där de som utgör arbetarklassen i sig sällan uppvisar något klassmedvetande – ett starkt argument för tesen att klassidentiteter inte determineras av ekonomiska förhållanden.⁶³ Samma sak skulle man för övrigt kunna säga om Marx beskrivning av hur småbönderna i Frankrike inte utvecklade något klassmedvetande, trots att de utgjorde en klass i sig. Denna insikt om att klasser i sig inte med nödvändighet utvecklas till klasser för sig har utgjort utgångspunkt för en forskningstradition som betonat att klasser för sig är kulturella skapelser, där E. P. Thompsons *The Making of the English Working Class* (1963) är ett portalverk.⁶⁴

Skapandet av klasser för sig kan ske på olika sätt i olika kontexter. Historikern Henrik Berggren har exempelvis påpekat att den relativt sena industrialiseringen i Sverige resulterade i att arbetarklassen här aldrig utvecklade ”den täta sociokulturella gemenskap” som den hade i England, Belgien eller norra Tyskland: ”Klassolidariteten hade istället fötts gemensamt med den organiserade arbetarrörelsen. Folkets hus och fackföreningen blev den naturliga samlingspunkten snarare än puben och grannskapet”.⁶⁵ Därför blev klassbegreppet i Sverige ”mer politiskt än kulturellt” och politiken blev ”den centrala arena där arbetarna manifesterade sin sammanhållning”.⁶⁶ Liknande idéer uttrycks i *Cykelbudet*, där berättaren beskriver hur hans farfars identitet var uppbyggd minst lika mycket kring organisationer som kring hans arbete: ”Frälsningsarmén, fabriken och socialdemokratin var stommen i hans identitet”.⁶⁷

Denna syn på klasser innebär att en författares förankring i en klass inte nödvändigtvis måste bestå i delade arbetserfarenheter eller gemensam kultur – den skulle också kunna utgöras av engagemang i de organisationer som mobiliserar klassen politiskt. Och på det området är skillnaderna mellan traditionella arbetarförfattare och samtidens skildrare av prekära arbetsförhållandena faktiskt tämligen små.

Många i den senare gruppen är aktiva i arbetarrörelsen. Teglund blev under tiden han arbetade som cykelbud engagerad i kampen för att få till stånd ett kollektivavtal. Pelle Sunvisson – som beskriver migrantarbetare och deras prekära arbetsförhållanden i romanerna *Svarta bär* och *Svenska palmen* (båda 2021) – kombinerar sin författargärning med att arbeta som tolk och förhandlare på ett fackförbund. Även Emil Boss, som i diktsamlingen *Kompression* (2023) skildrar migrantarbetares prekära arbetsvillkor, arbetar som facklig förhandlare. Daria Bogdanska beskriver i serieromanen *Wage slaves* (2016) inte bara sina erfarenheter av svartarbete på en restaurang i Malmö, utan också av att försöka organisera arbetare fackligt. *Wage slaves* har också publicerats som följetong i fackförbundet SAC:s tidning *Arbetaren*, liksom en annan tecknad serie om prekära arbetsförhållanden: Tommy Sundvalls ”Voi-jägarna” (2021).

Flera kommentatorer har understrukit att den svenska arbetarlitteraturen – inte minst i jämförelse med hur det varit i andra länder – uppvisat en hög grad av autonomi i förhållande till politiska och fackliga organisationer.⁶⁸ Dock har många äldre arbetarförfattare haft starka band till arbetarrörelsen. Tidiga arbetardiktare som Karolus var exempelvis i stort sett enbart verksamma inom denna rörelse, och kan därför betraktas som ”arbetarrörelseförfattare”.⁶⁹ Under första halvan av 1900-talet kom arbetarlitteraturen att uppmärksammas allt mer i den litterära offentligheten och bli allt mer framgångsrik på bokmarknaden. Samtidigt fortsatte emellertid många arbetarförfattare att också (eller, i några fall, enbart) vara aktiva i arbetarrörelsen, exempelvis genom att publicera sig i dess press eller skriva litterära verk till möten och kongresser. Maria Sandel är ett utmärkt exempel på en arbetarförfattare som hade starka band till arbetarrö-

relsen, även efter att hon blivit en mer eller mindre professionell författare. Även Ivar Lo-Johansson hade nära förbindelser till arbetarrörelsen. Exempelvis publicerade han sin genombrottsroman *Godnatt, jord* (1933), samt en hel del noveller, i fackförbundetstidningen *Lantarbetaren*.⁷⁰ Stig Sjödin var ännu mer engagerad i arbetarrörelsen och dess litterära liv. Utöver att publicera ett mycket stort antal dikter och noveller i många olika fackförbundetstidningar skrev han exempelvis så kallade prologer som framfördes vid möten och kongresser i olika arbetarrörelseorganisationer.⁷¹

Medan det emellanåt kan vara möjligt att ifrågasätta arbetarförfattarnas förankring i arbetarklassens livsvärld – och särskilt deras erfarenheter av kroppsarbete – finns det alltså många exempel på att de varit aktiva som författare i dess politiska organisationer. (Ännu vanligare har det varit att de haft ideologiska sympatier för arbetarrörelsen). Detta har av en del kommentatorer faktiskt framhållits som arbetarlitteraturens centrala kännetecken. När Branting lanserade Karolus som proletärskalden par préférence i kraft av hans biografiska förankring i arbetarklassen gjorde han exempelvis detta i konkurrens med en annan tolkning: att Karolus betydelse främst skulle ligga i hans politiska kopplingar till denna klass. I sitt förord till hans postumt utgivna diktsamling skriver Carleson exempelvis att Karolus ”diktarefysionomi bär proletarietets drag” främst eftersom hans verk uttrycker arbetarrörelsens ideal:

Där är i hans skaldskap resning, uppror ej blott så där i allmänhet mot vrångt och orätt, utan medvetet, klart, distinkt rikta sig hans anklagelser mot de gamla samhällsklasser, som utnött frihetens fras, tills de glömde friheten själf, mot pänningpåsarnes välde, som innehar vårt land på själftagen entreprenad.⁷²

Medan Branting hävdar att arbetarförfattarens främsta kännetecken är en fast biografisk förankring i arbetarklassens livsvärld, betonar Carleson istället det politiska engagemanget i arbetarrörelsen. Det har även senare kommentatorer gjort.⁷³ Exempelvis hävdade Furuland i sin avhandling *Statarna i litteraturen* (1962) – med hänvisning till Örjan Lindbergers inledning till antologin *Svensk arbetardikt* (1952) – att arbetarlitteratur är ”skönlitterära verk som, som handlar om arbetarklassens förhållanden och är skrivna av författare som på ett eller annat sätt har varit knutna till arbetarrörelsen” (min kursiv).⁷⁴ På 1970-talet betonade han också ofta att författarnas ideologiska hållning skulle vara viktigare än deras klassbakgrund.⁷⁵

Brantings idé om arbetarförfattaren som en författare med stark biografisk förankring i arbetarklassens livsvärld har fått stor spridning i Sverige. Det visar inte minst det faktum att den, som visats ovan, resonerar starkt i den samtida litteraturkritiken. Men den har alltså flera gånger utmanats av andra definitioner, som istället fokuserat på arbetarförfattarnas ideologiska förankring i arbetarrörelsen. Dessa har också byggt på en representationspolitisk modell som betonar vikten av att arbetarförfattarna är väl för-

ankrade i arbetarklassen, om än på ett annat sätt. Detta visar att det inte är nödvändigt att rakt av förkasta det som i denna artikel benämns arbetarlitteraturens biografiska representationsmodell. Istället skulle man – med hjälp av en mer dynamisk förståelse av fenomenet klass – kunna vidga den så att den kan omfatta också andra författare än de som har omfattande personliga erfarenheter av kroppsarbete (eller arbete under prekära förhållanden).

Att inkludera fler författare i den arbetarlitterära traditionen är inte något självändamål. Men en alltför snäv definition av arbetarlitteraturen leder till att många som faktiskt betraktats som arbetarförfattare skulle behöva sorteras bort. Det gäller inte minst om man insisterar på att sådana författare måste vara fast förankrade i de arbetarkollektiv de skriver om genom sina biografier. Som visats ovan är det ju tveksamt om ens så viktiga arbetarförfattare som Karolus, Maria Sandel, Ivar Lo-Johansson och Maja Ekelöf lever upp till de stränga kriterier på proletär klassbakgrund som somliga kritiker ställer. Dessutom har åtskilliga arbetarförfattare genom åren vittnat om att en viss distans kan vara nödvändig för den som vill skildra arbetarklassens livsvillkor. I en kommentar till Toro Meneses kritik av Lundberg skrev exempelvis arbetarförfattaren Torgny Karnstedt såhär:

Jag valde inte att sluta arbeta för att jag ville bli författare. Jag slutade för att det var enda sättet att få skriva.

För att skriva om arbetarklassen måste jag helt enkelt ställa mig vid sidan av arbetet.⁷⁶

Liknande tankegångar har också framförts av flera av de författare som skriver om dagens prekära arbetsförhållanden. Att Teglund framhållit att den typiske gig-arbetaren ofta saknar röst i offentligheten har redan nämnts. En snarlik idé har också formulerats av Sunvisson. I en intervju i vilken han kommenterar Henrikssons kritik av Teglund framhåller han att arbetarförfattare med solid förankring i arbetarklassen bidragit till arbetarrörelsens framväxt i Sverige men att det skedde i en språklig situation som var radikalt annorlunda än dagens: ”Skillnaden är att de jag skildrar talar ett annat språk. Det är nästan omöjligt att föreställa sig hur de någon gång ska ta sig tid att skriva om sina liv. Jag hoppas av hela mitt hjärta att det händer någon gång.”⁷⁷

Avslutning

Många av dem som skriver om prekära arbetsförhållanden i dagens Sverige betraktas som arbetarförfattare, eller rent av förnyare av den arbetarlitterära traditionen. En del kritiker har dock placerat dem utanför denna tradition, med hänvisning till att de inte skulle vara tillräckligt väl förankrade i de arbetarkollektiv de skildrar. I denna artikel hoppas jag ha visat att den kritiken bygger på en felaktig bild av förhållandet mellan

författare och arbetare i den äldre svenska arbetarlitteraturen och på en tämligen rigid bild av fenomenet klass. Mitt syfte har dock inte bara varit att betona likheterna mellan samtida litteratur om prekära arbetsförhållanden och äldre arbetarlitteratur. Tvärt om har jag också velat visa att dagens skildrare av prekära arbetsförhållanden är verksamma i en delvis annan kontext än äldre tiders arbetarförfattare. Inte minst har avsaknaden av klassidentitet i de arbetarkollektiv de skriver om tvingat dem att utmana den arbetarlitteraturens biografiska representationsmodell som betonar vikten av att författare delar livsvärld med de arbetare de skriver om. Jag hoppas också att jag lyckats visa att det skulle kunna vara mycket fruktbart att ifrågasätta och omformulera denna modell, och att i högre utsträckning fokusera på arbetarskildrande författares ideologiska partitagande för de kollektiv de skriver om än på deras biografiska förankring i desamma.

Enligt Guy Standing är det så kallade prekariatet ytterst heterogent, och han menar att det är dess mest välutbildade del som har bäst förutsättningar att leda den politiska mobilisering som kan göra det till en klass för sig genom att få dess medlemmar att "share a common vision".⁷⁸ Här föreligger en viss skillnad gentemot arbetarlitteraturens biografiska representationsmodell. Visserligen förespråkar Standing mobilisering *inifrån*, men han förutsätter inte att de som ska leda skapandet av klassmedvetande skulle vara *typiska* representanter för det kollektiv de företräder. Tvärt om betonar han att de utgör ett slags *avant-garde* med särskilt goda möjligheter att utföra denna uppgift. Och intressant nog menar han att det alltid varit så som klassmedvetande skapats i arbetarklassen. Det var, hävdar han, hantverkare och intellektuella som "acted as educators and leaders of 'the working class' in the late nineteenth and early twentieth centuries".⁷⁹ Alltså är kanske skillnaderna inte så stora som en del kommentatorer hävdar mellan hur äldre arbetarförfattare och samtida skildrare av prekära arbetsförhållanden förhåller sig till de arbetarkollektiv de skrivit om och för.⁸⁰

NOTER

- 1 Se Johan Alfonsson, *Det otrygga arbetslivet i Sverige. Dess framväxt och konsekvenser*, Lund 2022. Arbetsrelaterad prekaritet är ett komplext och mångfacetterat problem. Sociologen Serge Paugam har föreslagit en grundläggande indelning i arbets- respektive anställningsprekaritet. I denna artikel är det litterära skildringar av det senare fenomenet – det vill säga utsatthet som har med otrygga anställningar att göra – som behandlas. Serge Paugam, "Die Herausforderung der organischen Solidarität durch die Prekarisierung von Arbeit und Beschäftigung", i *Prekarität, Abstieg, Ausgrenzung: Die soziale Frage am Beginn des 21. Jahrhunderts*, red. Robert Castel och Claus Dörre, Frankfurt & New York 2009, s. 176.
- 2 Se Rasmus Landström, *Arbetarlitteraturens återkomst*, Stockholm 2020, s. 106 f.

- 3 Åsa Arping, "Att göra skillnad. Klass, kön och etnicitet i några av det nya seklets svenska uppväxtskildringar", i *Från Nexø till Alakoski. Aspekter på nordisk arbetarlitteratur*, red. Bibi Jonsson, Magnus Nilsson, Birthe Sjöberg och Jimmy Vulovic, Lund 2011, s. 189–98; Jonas Bals, "I randsonene", *Klassekampens Bokmagasin*, 8.1.2022, s. 10; Lucas De Veen, "Utländsk arbetskraft sliter för våra blåbär", *Dala-Demokraten*, 15.7.2021; Otto Ekman, "Skoningslöst om svartjobb i bärskogen", *Ny Tid*, 9.6.2022; Elin Grelson Almestad, "Bakom bärhinkarna", *Expressen*, 16.7.2021; Christine Hamm, "Ett nödbloss i natten. Melodrama og skeptisisme i Kristian Lundbergs Yarden (2009)"; Ingrid Nestås Mathisen, "Kan själva skrivandet vara ett övergrepp? Ein diskusjon om arbeidarforfattarars bakgrunn og høve til å representera", båda i *Från bruket till Yarden. Nordiska perspektiv på arbetarlitteratur*, red. Bibi Jonsson, Magnus Nilsson, Birthe Sjöberg och Jimmy Vulovic, Lund 2014; Melinda Kandel, "Lågmålt och gripande om migrantarbetares vardag", *Flamman* 30.11.2021; Åsa Linderborg, "Effektiv beskrivning som bär långt av Sunvisson", *Aftonbladet*, 27.6.2021; Birthe Sjöberg, "Är vi åter vid Volgas stränder? – En jämförelse mellan Maksim Gorkijs noveller och Kristian Lundbergs Yarden", i *"Inte kan jag berätta allas historia?" Föreställningar om nordisk arbetarlitteratur*, red. Beata Agrell, Åsa Arping, Magnus Gustafson och Christer Ekholm, Göteborg 2016; Hannah Tischmann, *Timing "the Invisibles". Narrative Time Practices and Social Inequalities in Selected Works of Swedish Working-Class Literature of the 1970s and the Early Twenty-First Century*, avhandling, Universitæt Wien 2020.
- 4 Jack Hildén, "Tristess och romantik när arbete blir litteratur", *Aftonbladet*, 17.10.2022. <https://www.aftonbladet.se/kultur/a/407pKa/jack-hilden-om-arbetarlitteratur> (15.3.2023)
- 5 Sara Meidell, "Dödgrävare och män i kalsonger", i *Västerbottens-Kuriren*, 18.3.2022.
- 6 Rasmus Landström, "Skriva i ideologisk snålblåst", *Aftonbladet*, 25.5.2022; Elin Swedenmark, "Guldåldern fortsätter för arbetarromanen", *Ystads Allehanda*, 2.7.2021.
- 7 Se Maria Montelius, "Visar kontrasterna", *Expressen*, 29.10.2021; Elina Pahnke, "Anders Teglund skildrar gig-ekonomins vardag i 'Cykelbudet'", *Sydsvenskan*, 25.10.2021.
- 8 Lars Henriksson, "Varför infiltrerar journalisterna bara arbetarklassen?", *Göteborgs-Posten*, 23.9.2021a.
- 9 Jon Helt Haarder, Peter Simonsen och Camilla Schwartz, "Hvem kan tale for prekariatet – Og hvorfra? In the ghetto med Kristian Bang Foss, Morten Pape, Yahya Hassan, Karina Pedersen og Prinsesserne fra blokken", *Edda*, 2018:3, s. 185–202, här: s. 193.
- 10 Som exempel kan man nämna diskussionerna om proletärlitteratur i Ryssland och Sovjetunionen från och med slutet av 1800-talet, men också de många och långa debatterna om hur fenomenet arbetarlitteratur ska förstås i exempelvis Finland, Sverige och Danmark under framför allt 1900-talet. Se Katerina Clark, "Working-Class Literature and/or Proletarian Literature. Polemics of the Russian and Soviet Literary Left" & Elsi Hyttinen och Kati Launis, "Writing of a Different Class? The First 120 Years of Working-Class Fiction in Finland", båda i *Working-Class Literature(s). Historical and International Perspectives*, red. John Lennon och Magnus Nilsson, Stockholm 2017, samt Nicklas Freisleben Lund, "Towards the Light, into the Silence. Danish Working-Class Literature Past and, Perhaps, Present", i *Working-Class Literature(s). Historical and International Perspectives, Vol. 2*, red. John Lennon och Magnus Nilsson, Stockholm 2020.

- 11 Patrick Eiden-Offe, *Die Poesie der Klasse. Romantischer Antikapitalismus und die Erfindung des Proletariats*, Berlin 2017, s. 214 f.
- 12 Se Magnus Nilsson, *Literature and Class. Aesthetical-Political Strategies in Modern Swedish Working-Class Literature*, Berlin 2014, s. 129; Magnus Nilsson, "The Making of Swedish Working-Class Literature", i *Working-Class Literature(s). Historical and International Perspectives*, red. John Lennon och Magnus Nilsson, Stockholm 2017.
- 13 Lars Furuland och Johan Svedjedal, *Svensk arbetarlitteratur*, Stockholm 2006, s. 24.
- 14 Hjalmar Branting, *Litteraturkritik och varia*, Stockholm 1930, s. 174.
- 15 Branting 1930, s. 174.
- 16 Henriksson, 2021a.
- 17 Lars Henriksson, "Gigarbetaren måste föra sin egen talan", *Göteborgs-Posten*, 4.10.2021b.
- 18 Den är också stark inom den litteraturvetenskapliga forskningen, vilket kommer till tydligt uttryck i de forskningsantologier som getts ut av Nordiskt nätverk för arbetarlitteraturforskning. Se *Från Nexø till Alakoski. Aspekter på nordisk arbetarlitteratur*, red. Bibi Jonsson, Magnus Nilsson, Birthe Sjöberg och Jimmy Vulovic, Lund 2011; *Från bruket till yarden: Nordiska perspektiv på arbetarlitteratur*, red. Bibi Jonsson, Magnus Nilsson, Birthe Sjöberg och Jimmy Vulovic, Lund 2014; "Inte kan jag berätta allas historia?" *Föreställningar om nordisk arbetarlitteratur*, red. Beata Agrell, Åsa Arping, Magnus Gustafson och Christer Ekholm, Göteborg 2016; *Hva er arbeiderlitteratur? Begrepsbruk, kartlegging og forskningstradisjon*, red. Christine Hamm, Ingrid Nestås Mathisen och Anemari Neple, Bergen 2017; *Arbetsförfattaren: Litteratur och liv*, red. Margaretha Fahlgren, Per-Olof Mattsson och Anna Williams, Örtofta 2020. På senare år har emellertid flera litteraturforskare kritiserat idén att arbetsförfattare måste ha en stark biografisk förankring i de kollektiv de skildrar. Den mest explicit formulerade kritiken har förts fram av Ingrid Nestås Mathisen 2017. Försök att utarbeta nya definitioner av fenomenet arbetarlitteratur, som åtminstone delvis ifrågasätter samma idé har gjorts av Magnus Nilsson och Beata Agrell, se Magnus Nilsson, *Arbetsförfattaren*, Lund 2006; Magnus Nilsson, "Inordning och uppror. Om det ambivalenta förhållandet till traditionen i modern arbetarlitteratur", *Tidskrift för litteraturvetenskap*, 2012:1, s. 49–62; Beata Agrell, "Arbetsförfattaren och arbetarlitteraturen. Metoddiskussion med tillämpningar", i *Hva er arbeiderlitteratur? Begrepsbruk, kartlegging og forskningstradisjon*, red. Christine Hamm, Ingrid Nestås Mathisen och Anemari Neple, Bergen 2017.
- 19 Anders Teglund, "Vem ska tala för den mest utsatte gigarbetaren?", *Göteborgs-Posten*, 1.10.2021a. Frågan om huruvida intellektuella som lever under ekonomiskt påvra förhållanden ska inkluderas i proletariatet har ägnats stor uppmärksamhet i diskussioner om klass åtminstone sedan början av 1800-talet. Se Eiden-Offe 2017, s. 100.
- 20 Anders Teglund, *Cykelbudet*, Luleå 2021b, s. 31. Cykelbudet är en självbiografisk dagboksroman. Berättarjaget är alltså författaren. Jag väljer dock att använda beteckningen berättaren, bland annat för att inte riskera sammanblandning med Teglund's uttalanden i i andra sammanhang (huvudsakligen artiklar i olika tidningar och tidskrifter). Jag följer samma princip även vad gäller Lundbergs *Yarden*, som också den är självbiografisk.
- 21 Teglund 2021b, s. 233.

- 22 Teglund 2021b, s. 44.
- 23 Teglund 2021a.
- 24 Teglund 2021b, s. 45.
- 25 För exempel på litteraturkritiker som hyllade Lundberg som en viktig arbetarförfattare, se Gunder Andersson, "Den omvända klassresan", *Dala-Demokraten*, 27.10.2009; Bo Bjelvehammar, "Det går att vänja sig vid det omöjliga", *Ystads Allehanda*, 20.11.2009; Robert Dahlström, "Den mystiske svensken", *Ystads Allehanda*, 12.2.2011; Therese Eriksson, "Värd att belönas flera gånger om", *Arbetarbladet*, 19.1.2010; Göran Greider, "Med klass som insats", *Aftonbladet*, 15.3.2010; Hanna Hallgren, "Klassklättraren faller handlost", *Aftonbladet*, 29.9.2009; John Swedenmark, "Arbetarlitteraturen har mist...", *LO-Tidningen*, 18.12.2009, s. 24; Erik Wiklund, "Arbetarklassens nya kapitel", *Arbetaren Zenit*, 2010:24, s. 10–11. Vad gäller den litteraturvetenskapliga forskningen, se Arping 2011; Magnus Gustafson, "Outsidern, narren och fackombudet. Vittnesroller i samtida arbetarlitteratur", i *Arbetarförfattaren: Litteratur och liv*, red. Margaretha Fahlgren, Per-Olof Mattsson och Anna Williams, Örtofta 2020, 111–122; Hamm 2014; Nestås Mathisen 2014; Nilsson 2014; Magnus Nilsson, "Den nya vågen av svensk arbetarlitteratur", *Arbejderhistorie: Tidsskrift for historie, kultur og politik*, 2021a:1, s. 56–75; Sjöberg 2016; Maria Wahlström, "Självrannsakan, performativitet och (arbetar)identitet i Kristian Lundbergs Yarden", i *Arbetarförfattaren: Litteratur och liv*, red. Margaretha Fahlgren, Per-Olof Mattsson och Anna Williams, Uppsala 2020; Anna Williams, "Arbetarlitteraturen i seminarierummet. Läsning och samtal om klass och idenitet", i *Från Nexø till Alakoski. Aspekter på nordisk arbetarlitteratur*, red. Bibi Jonsson, Magnus Nilsson, Birthe Sjöberg och Jimmy Vulovic, Lund 2011; Anna Williams, "Class Revisited in Contemporary Swedish Literature", i *New Dimensions of Diversity in Nordic Culture and Society*, red. Jenny Björklund och Ursula Lindqvist, Cambridge 2016.
- 26 Peter Viktorsson, "Var är alla ni andra?", *Norrköpings Tidningar*, 29.9.2009.
- 27 Jens Liljestränd, "Klass – en gradskillnad", *Trelleborgs Allehanda*, 29.9.2009.
- 28 Marcus Larsson, "Turisten på 'Yarden'", *LO-Tidningen*, 22.10.2010.
- 29 Lorena Toro Meneses, "Arbete, klass och litteratur", *Helsingborgs Dagblad*, 7.4.2011.
- 30 Kristian Lundberg, *Yarden. En berättelse*, Stockholm 2015, s. 11.
- 31 Lundberg 2015, s. 89.
- 32 Arping 2011, s. 194; Nilsson 2014, s. 117.
- 33 Lundberg 2015, 135.
- 34 Se Nilsson 2014, s. 126 f.
- 35 Nilsson 2014, s. 125 f.
- 36 Guy Standing, *The Precariat. The New Dangerous Class*, London, New Dehli, New York och Sydney 2014a. Standing är långt ifrån den förste som poängterat att prekariatet – särskilt i jämförelse med proletariatet – utmärks av en avsaknad av det politiska klassmedvetande som utmärker en klass för sig. Se exempelvis Berthold Vogel, "Das Prekariat – Eine neue soziale Lage?", i *Prekariat, Abstieg, Abgrenzung. Die soziale Frage am Beginn des 21. Jahrhunderts*, red. Robert Castel och Claus Dörre, Frankfurt och New York 2009, s. 200.
- 37 Karl Marx, *Filosofins elände. Svar på Proudhons "Eländets filosofi"*, Göteborg 1981a, s. 186.

- Marx använder aldrig begreppet *klass i sig*. I marxistisk teori – först i den hegelianska, ny-marxistiska tradition som utgår från Georg Lukács och därefter mer allmänt – har det emellertid kommit att användas för att beskriva klasser som definieras objektivt, oberoende av medlemmarnas medvetande.
- 38 Karl Marx, *Louis Bonapartes adertonde brumaire*, <https://www.marxists.org/svenska/marx/1852/08-do28.htm> (15.3.2023).
- 39 Marx 1981a, s. 186.
- 40 Standing menar att prekariatet är en klass, men ”not yet a *class-for itself*”. Han framhåller särskilt att prekariatet inte kan representera sig själv och att ”those in the precariat lack a work-based *identity*”. Standing 2014a, 19–25. Se också Guy Standing, *A Precariat Charter. From Denizens to Citizens*, London & New York 2014b, s. 28, samt Eiden-Offe 2017, s. 33.
- 41 Teglund 2021b, s. 96. Se även ss. 108, 171 och 325.
- 42 Teglund 2021b, s. 330 f. och 354. Se också Anders Teglund, ”Foodoras last”, *Ord & Bild*, 2021c:5, s. 14–29, här: s. 19 f.
- 43 Teoretiskt lutar jag mig här mot idén att klasser (för sig) konstitueras på grundval av föreställningar (”imaginaries”) som byggs upp av exempelvis berättelser. Se E. P. Thompson, *The Making of the English Working Class*, Harmondsworth 1977; Eiden-Offe 2017, s. 15.
- 44 Standing 2014b, s. 105. Att *Yarden*, *Cykelbudet* och annan samtida svensk skönlitteratur om prekära arbetsförhållanden kan läsas som försök att bidra till framväxten av klassmedvetande bland dem som arbetar under sådana förhållanden visas i Magnus Nilsson, ”Precarity and Class Consciousness in Contemporary Swedish Working-Class Literature”, *Humanities* 2023, <https://www.mdpi.com/2076-0787/12/2/28> (2023.03.15).
- 45 Agrell 2017, s. 34 ff.
- 46 Brigitte Mral, *Frühe schwedische Arbeiterdichtung. Poetische Beiträge in sozialdemokratischen Zeitungen 1882–1900*, Uppsala 1985.
- 47 C. N. Carleson, ”Företal”, i *Dikter af K. J. Gabrielsson "Karolus"*, Stockholm 1903, s. 10.
- 48 Beata Agrell, ”Proletär svenskhet? Klassmedvetande och fosterlandskänsla i pionjärtidens svenska arbetarprosa”, i *Scandinavian Exceptionalisms. Culture, Society, Discourse*, red. Jens Bjerring-Hansen, Torben Jelsbak och Anna Estera Mrozewicz. Berlin 2021.
- 49 Nilsson 2014, s. 34 ff; Magnus Nilsson, *Kampdiktare i folkhemmet. Arbetarpoeten Stig Sjödin*, Stockholm 2021b.
- 50 Nilsson 2014, s. 34 ff; Magnus Nilsson, ”Arbejdets æstetik og politik i Stig Sjødins lyrik”, *Passage*, 2021c, s. 85–100.
- 51 Nilsson 2006, s. 14–17.
- 52 Lars-Uno Olausson, ”K.J. 'Karolus' Gabrielsson. Arbetarrörelsens Förste Poet”, *Tiden*, 1997:7, s. 23–28, här: s. 24 ff.
- 53 Jag skulle vilja tacka Ewa Bergdahl för att hon hjälpt mig att få inblickar i Sandels författarliv.
- 54 Ivar Lo-Johansson, *Författaren*, Stockholm 1957, s. 43. Se också Hans O. Granlid, *Martin Koch och arbetarskildringen*, Stockholm 1957, s. 59.
- 55 Lars Furuland, *Statarnas ombudsman i dikten. En bok om Ivar Lo-Johansson*, Stockholm 1976.

- 56 Magnus Nilsson, *Den moderne Ivar Lo-Johansson. Modernisering, modernitet och modernism i statarromanerna*, Hedemora 2003, s. 269 f.
- 57 Nina van den Brink, *Jag har torkat nog många golv. En biografi om Maja Ekelöf*, Stockholm 2021.
- 58 Beata Hansson, "Pelle Sunvisson – Inte som andra wallraffare", *Klass*, 2022:2, s. 25–27, här: s. 25.
- 59 Karl Marx, *Kapitalet. Kritik av den politiska ekonomin. Första boken. Kapitalets produktionsprocess*, Lund 1981b, s. 444.
- 60 Marx, *Louis Bonapartes adertonde brumaire*, <https://www.marxists.org/svenska/marx/1852/08-do28.htm> (15.3.2023).
- 61 Friedrich Engels och Karl Marx, *Det kommunistiska partiets manifest*, <https://www.marxists.org/svenska/marx/1848/04-do37.htm> (15.3.2023)
- 62 Se exempelvis Allin Cottrell, *Social Classes in Marxist Theory*, London/Boston/Melbourne/Henley 1984; Michael Heinrich, *Introduktion till de tre volymerna av Marx Kapitalet*, Hägersten, 2013.
- 63 Eiden-Offe 2017, s. 31.
- 64 Thompson 1977. Ett sent och intressant tillskott till denna tradition ger Patrick Eiden Offe i boken *Die Poesie der Klasse* (2017). Han argumenterar där för att klasser uppstår till följd av två processer, där den ena är objektiv och den andra subjektiv. Arbetarklassens uppkomst är exempelvis resultatet av en socialhistorisk proletariseringprocess som skapar vissa existensvillkor för arbetarna och en politisk subjektiveringsprocess i vilken de bearbetar denna proletarisering, identifierar sig med den och gör den *kulturellt levbar*. Eiden-Offe 2017, s. 17 ff.
- 65 Henrik Berggren, *Underbara dagar framför oss. En biografi över Olof Palme*, Stockholm 2010, s. 415.
- 66 Berggren 2010, s. 415.
- 67 Teglund 2021b, s. 111.
- 68 Philippe Bouquet, *L'individu et la société dans Les oeuvres des romanciers prolétariens Suédois dans les oeuvres des romanciers prolétariens suédois (1910–1960)*, Vol. 2, Paris 1980, s. 12, 18; Philippe Bouquet, *Spaden och pennan. Den svenska proletärromanen*, Stockholm 1990, s. 13; Furuland och Svedjedal 2006, s. 24 f.
- 69 Nilsson 2021b.
- 70 Furuland 1976.
- 71 Nilsson 2021b.
- 72 Carleson 1903, s. 8 f.
- 73 Nilsson 2017, s. 118.
- 74 Lars Furuland, *Statarna i litteraturen*, Stockholm 1962, s. 14; Örjan Lindberger, *Svensk arbetardikt*, Stockholm 1952, s. 9.
- 75 Se exempelvis Lars Furuland, "Från Strindberg till arbetarförfattarna", *Förr och nu*, 1977:1, s. 4–20, här: s. 4.
- 76 Torgny Karnstedt, "Olyckliga arbetare och lyckliga författare?", *Helsingborgs Dagblad*, 19.4.2011.

- 77 Egil Söderin, ”’Människor tuggas upp och spottas ut’. Pelle Sunvisson gjorde sex månader som en papperslös svartarbetare – nu berättar han om det hårda livet”, i *Dagens ETC*, 1.12.2021. Se även Hansson 2022.
- 78 Standing 2014b, s. 34, 101.
- 79 Standing 2014b, s. 34.
- 80 Denna artikel har skrivits inom ramen för forskningsmiljön Prekariat, prekaritet och prekära liv i skandinavisk litteratur efter välfärdsstatens epok, som finansieras av Vetenskapsrådet (Projekt-Id 2022-01839_VR).

ABSTRACT

Magnus Nilsson, School of Arts and Communication, Malmö University.

From the Farm Labourers’ Ombudsman to Tourist in the Precariat (“Från statarnas ombudsman till turist i prekariatet? Om arbetarlitterära representationsmodeller”)

The purpose of this article is to problematize *working-class literature’s biographical representation model*, that is, the widespread thought model according to which the political potential of working-class literature is dependent on the authors having a strong biographical connection to the working-class collectives they portray. This problematization, which takes its point of departure in an analysis of the reception of two literary works about the so-called precariat—Anders Teglund’s *Cykelbudet* [The Bicycle Courier] (2021) and Kristian Lundberg’s *Yarden* [The Yard] (2009)—is both theoretical and historical. Drawing on the Marxist distinction between class in itself and class for itself, the article argues that the so-called precariat has not developed any common way of life or class consciousness that the authors could share. This is thematized in several contemporary literary depictions of precarious working conditions, which can therefore be read as an implicit criticism of working-class literature’s biographical representation model. The article also demonstrates that this model rests on a false picture of the tradition of working-class literature. Older working-class writers have not always had such a strong biographical anchorage in working-class life worlds as critics and literary researchers usually assume (and as the writers themselves have sometimes claimed). On the other hand, they have often, through their participation in the labor movement and its literary life, had an ideological/political connection to this class. Many of the contemporary authors who depict the so-called precariat also have political connections to the collectives they write about, in the form of involvement in organizations that fight against precarious working conditions. Therefore, the article argues that it can be fruitful to focus more on the ideological partisanship of writers portraying workers than on their biographical anchoring in the life worlds of these collectives.

Keywords: arbetarlitteratur, representation, klass, prekariat, Anders Teglund, Kristian Lundberg